

Editorial Νοέμβριος 2025

Η κεντρική επιρροή που έχει δεχθεί το τεύχος 15 είναι, όσο κι αν τηρούμε, κατά το δυνατόν, μια απόσταση από τις τυχαίες εκφάνσεις της επικαιρότητας, ακριβώς αυτή: η επιρροή της επικαιρότητας, υπό την ευρύτερη κατανόησή της ως αναπόφευκτης, τεχνολογικής επικαιρότητας. Έτσι, τα πλείονα τουλάχιστον κείμενα που ασχολούνται με αντικείμενα όπως η ποινική ευθύνη των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου, οι ευκαιρίες και απειλές της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης στη δικανική γλωσσολογία, η διείσδυση των νευροεπιστημών στο ποινικό δίκαιο, η τεχνολογία αναγνώρισης προσώπου, μέχρι και οι εξελίξεις των κρυπτοστοιχείων στην κεφαλαιαγορά, αποτελούν συμβολές σε αυτό το πνεύμα.

Βεβαίως, η κλασσική μας ύλη δεν υποβαθμίζεται από τον τεχνολογικό προσανατολισμό του τεύχους. Ξεκινώντας όπως πάντα από τη συνέντευξή μας, παρουσιάζουμε μετά από αρκετό καιρό έναν από τους γνωστότερους Βρετανούς εγκληματολόγους, τον Shadd Maruna, Καθηγητή Εγκληματολογίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Λίβερπουλ και διατελέσαντα πρόεδρο (2023) της Αμερικανικής Εταιρείας Εγκληματολογίας. Η συνέντευξη δίνεται στον Καθηγητή Εγκληματολογίας στο LSE Λεωνίδα Χελιώτη και στον Αν. Καθηγητή Εγκληματολογίας στο ΕΚΠΑ Γιώργο Γιαννούλη. Η συνέντευξη επικεντρώνεται σε μια σειρά από σύγχρονες τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής, ειδικότερα στο πώς αναπτύχθηκε το ενδιαφέρον του Maruna για την απεμπλοκή από το έγκλημα (desistance), ενώ εξηγούνται οι βασικές θεωρητικές επιρροές που διαμόρφωσαν το έργο του. Συζητείται η σχέση μεταξύ απεμπλοκής και δημόσιας τιμωρητικότητας, αλλά και η σύνδεση της πρώτης με την επανορθωτική δικαιοσύνη και με το μοντέλο αναμόρφωσης/επανένταξης Good Lives. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στα βασικά διδάγματα της έρευνας για την απεμπλοκή και στις επιπτώσεις τους για τον σχεδιασμό προγραμμάτων αναμόρφωσης. Η συζήτηση επεκτείνεται σε μεθοδολογικές και ηθικές προκλήσεις της ποιοτικής έρευνας με πρώην δράστες, στο ζήτημα της «πνευματικής ιδιοκτησίας» των αφηγήσεων, καθώς και στη θέση του ερευνητή ως outsider. Εξετάζονται ζητήματα φύλου, διαθεματικότητας και πολιτισμικών διαφορών στην έρευνα για την απεμπλοκή, καθώς και οι δυνατότητες και τα όρια συγκρίσεων μεταξύ διαφορετικών χωρών. Αναλύονται η προοπτική μιας ποιοτικής μετασύνθεσης και τα κριτήρια ένταξης των ποιοτικών μελετών στο πλαίσιο μιας τέτοιας έρευνας. Περαιτέρω, σχολιάζονται οι επιδράσεις

των σωφρονιστικών ιδρυμάτων στη διαμόρφωση ταυτοτήτων και οι άτυπες ιεραρχίες που επικρατούν εντός των ιδρυμάτων, και αναδεικνύεται ο βαρύνων ρόλος της βιωμένης εμπειρίας (π.χ. του εγκλεισμού) και των θετικών τελετουργικών πρακτικών. Εξάλλου, ο Maruna υποστηρίζει τη μετεξέλιξη της απεμπλοκής σε ένα ευρύτερο κοινωνικό κίνημα και παραθέτει διάφορα επιτυχή παραδείγματα απεμπλοκής που τροφοδοτούν το εν λόγω κίνημα. Τέλος, εξαιρεί τη σημασία της αναστοχαστικότητας, της εμπλοκής στην αφήγηση και της γεννητικότητας/μεταλαμπάδευσης στην εγκληματολογία και στον ακαδημαϊκό χώρο.

Το τεύχος μας περιέχει 4 μελέτες. Με τίτλο «Ποινική ευθύνη των παρόχων υπηρεσιών διαδικτύου», ο Νίκος Μπιτζιλέκης, Ομ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου, Νομική Σχολή ΑΠΘ, εμβαθύνει στο πρόβλημα της ποινικής ευθύνης των παρόχων για τη διατήρηση αξιοποιώνων πληροφοριών στην ηλεκτρονική πλατφόρμα. Πρόκειται για συμμετοχική δράση με παράλειψη, οπότε η προβληματική εντοπίζεται κυρίως στους όρους υπέρβασης του επιτρεπτού κινδύνου που δημιουργείται από την εγγυητική θέση του παρόχου. Ο Γιώργος Μικρός, Καθηγητής Υπολογιστικής και Ποσοτικής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Hamad Bin Khalifa του Κατάρ, στην εκτεταμένη μελέτη του με τον τίτλο «Μεγάλα γλωσσικά μοντέλα και δικανική γλωσσολογία: ευκαιρίες και απειλές στην εποχή της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης», εξετάζει τον μετασχηματιστικό αντίκτυπο των Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων (ΜΓΜ) στο πεδίο της δικανικής γλωσσολογίας. Η έλευση της παραγωγικής τεχνητής νοημοσύνης δημιουργεί ένα νέο παράδειγμα, προσφέροντας σημαντικές ευκαιρίες για την ενίσχυση της ανάλυσης κειμένων μεγάλης κλίμακας, τη βελτίωση της αναγνώρισης της συγγραφικής πατρότητας μέσω προηγμένων στατιστικών μοντέλων και την ανίχνευση λεπτών υφολογικών διακυμάνσεων. Παράλληλα, όμως, αναδεικνύονται κρίσιμες απειλές, καθώς η ικανότητα των ΜΓΜ να προσομοιώνουν ανθρώπινα συγγραφικά υφολογικά προφίλ και να συγκαλύπτουν την ιδιόλεκτο υπονομεύει την αξιοπιστία των παραδοσιακών μεθόδων ανάλυσης. Επιπλέον, τα τρέχοντα εργαλεία ανίχνευσης κειμένου Τεχνητής Νοημοσύνης παρουσιάζουν περιορισμένη ακρίβεια, εγείροντας σοβαρά ζητήματα συμβατότητας με τα νομικά πρότυπα αποδεκτότητας (π.χ. Daubert standard). Το άρθρο υποστηρίζει την ανάγκη μετάβασης σε υβριδικές, επεξηγήσιμες μεθοδολογίες που συνδυάζουν την ανθρώπινη εμπειρογνωμοσύνη με την υπολογιστική ισχύ των ΜΓΜ, τονίζοντας ότι η μελλοντική βιωσιμότητα του κλάδου εξαρτάται από τον ψηφιακό εγγραμματοισμό των ειδικών και την αυστηρή επικύρωση των νέων εργαλείων στο πλαίσιο της δικαστικής πρακτικής.

Ο Ουίλιαμ Αλοσκόφης, Κοινωνιολόγος στο Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού και ο Κωνσταντίνος Πανάγος, Επ. Καθηγητής στη Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, με τη μελέτη τους «Η

σημασία των άτυπων ιεραρχιών κρατουμένων για την εμπειρία του εγκλεισμού: Σύγκριση δύο ερευνών σε ελληνικές φυλακές με βάση την πρόσφατη νομολογία του ΕΔΔΑ και τα νέα πρότυπα της CPT», εστιάζουν στη σημασία των άτυπων ιεραρχιών μεταξύ των κρατουμένων για τη διαμόρφωση της εμπειρίας του ποινικού εγκλεισμού. Οι δύο συγγραφείς, έχοντας εκπονήσει στο παρελθόν ο καθένας χωριστά εμπειρικές έρευνες σχετικά με την υποκουλτούρα των φυλακών σε διαφορετικούς τύπους καταστημάτων κράτησης, επέλεξαν να επανέλθουν στις προγενέστερες έρευνες τους και να επικεντρωθούν από κοινού στο θέμα της συγκεκριμένης μελέτης, με αφορμή δύο πρόσφατες σχετικές αποφάσεις του ΕΔΔΑ και το πρόσφατο δημοσίευμα της CPT με τίτλο «Informal prisoner hierarchy. Prison standard CPT/Inf(2025)12», το οποίο εστιάζει στα κράτη που προέκυψαν από τη διάλυση της πρώην ΕΣΣΔ. Οι συγγραφείς αξιοποιούν εν προκειμένω ως βασική μεθοδολογική στρατηγική την αλληλεπίδραση ανάμεσα σε έναν «εσωτερικό» και έναν «εξωτερικό» ερευνητή των φυλακών. Παρουσιάζουν τις κρίσιμες εκφάνσεις του εξεταζόμενου θέματος σε διεθνές επίπεδο. Στη συνέχεια, με βάση τη συγκριτική επανεξέταση των δύο προγενέστερων ερευνών τους, αναδεικνύουν ότι ο άτυπος κώδικας συμπεριφοράς των κρατουμένων στο ελληνικό σωφρονιστικό σύστημα διαθέτει ουσιώδη κοινά στοιχεία τόσο με κοινωνιολογικές μελέτες των φυλακών στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο, όσο και με αρκετές διαπιστώσεις της CPT σχετικά με τις μετασοβιετικές φυλακές. Οι συγγραφείς επισημαίνουν τη σημασία μιας ολιστικής σωφρονιστικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του φαινομένου και αναδεικνύουν τον κρίσιμο ρόλο της συνεργασίας «εσωτερικών» και «εξωτερικών» ερευνητών για την πληρέστερη κατανόηση των πραγματικών συνθηκών κράτησης.

Τέλος, ο Γιάννης Μοροζίνης, Επ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου στη Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, με την εργασία του «Η ειδική ποινική δικαιοδοσία του άρθρου 86 του Συντάγματος ως λειτουργικό δικονομικό «προνόμιο» κατά το άρθρο 29 του Κανονισμού (ΕΕ) 2017/1939 και όριο της δικαιοδοσίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας», εξετάζει το ζήτημα αν ο Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1939 (του Συμβουλίου της 12ης Οκτωβρίου 2017, «σχετικά με την εφαρμογή ενισχυμένης συνεργασίας για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας») επιτρέπει ή επιτάσσει την παράκαμψη του άρθρ. 86 του Συντάγματος από τους Έλληνες Ευρωπαίους Εντεταλμένους Εισαγγελείς, όταν ανακύπτει ζήτημα ποινικής ευθύνης υπουργών για αδικήματα που στρέφονται κατά των οικονομικών συμφερόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με την από 16.06.2025 απόφασή του, το 10ο Μόνιμο Τμήμα της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, κατόπιν σχετικής προτάσεως των Ευρωπαίων Εντεταλμένων Εισαγγελέων, αποφάσισε, σύμφωνα με το άρθρο 34 § 1 του Κανονισμού (αναλόγως εφαρμοζόμενο) σε συνδ. με το άρθρο 57 του Κανονισμού Διαδικασίας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας, την παραπομπή τέ-

τοιας στις αρμόδιες εθνικές αρχές, δηλαδή στη Βουλή, λόγω αναρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Στη μελέτη, υποστηρίζεται ότι το άρθ. 86 του Συντάγματος προβλέπει ένα λειτουργικό δικονομικό προνόμιο για πράξεις υπουργών τελεσθείσες κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, το οποίο κωλύει την περαιτέρω έρευνα από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία και αίρεται, όπως ορίζει το εθνικό δίκαιο, κατ' εφαρμογήν του σχετικού μετακανόνα του Ενωσιακού Δικαίου, που προβλέπεται από το άρθ. 29 § 1 του Κανονισμού.

Στη στήλη μας Art & Crime, ο ζωγράφος Στέφανος Δασκαλάκης αναλύει τον πίνακα του Nicolas Poussin «Η σφαγή των αθώων», που αναφέρεται στην σφαγή των νηπίων από τον Ηρώδη στην Βηθλεέμ, έτσι όπως μας παραδίδεται από το Ευαγγέλιο του Ματθαίου. Ο πίνακας αυτός, «η ωραιότερη κραυγή της ζωγραφικής», σύμφωνα με τον Φράνσις Μπέικον, με την αυστηρότητα της φόρμας και τον αποστασιοποιημένο τρόπο με τον οποίο ο ζωγράφος χειρίστηκε το θέμα του, εκφράζει τη βία που ασκεί διαχρονικά η εξουσία στην αδιαφορία της για τα θύματά της, και, πηγαίνοντας πέρα από τα συγκεκριμένα γεγονότα, επιβιώνει στον χρόνο.

Στη ίδια στήλη, η Βίβιαν Στεργίου, Συγγραφέας, Υπ. Διδ. Αστικού Δικαίου Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ, στη μελέτη της «Η Ομάδα Δίκαιο και Τέχνη», με αφορμή την Ομάδα Δίκαιο και Τέχνη και την παρουσία της στη Νομική Σχολή μέσα στα χρόνια, μιλά για τη σημασία των ανθρωπιστικών σπουδών, για τη σαγήνη μιας ματιάς στα πράγματα μέσα από τη λογοτεχνία και τις τέχνες, και για την τυραννία της εξειδίκευσης.

Στη στήλη μας Notitiae Criminalis, ο Βασίλειος Γεραπετρίτης, Δικηγόρος, Μ.Δ.Ε. Ποινικού Δικαίου – Ποινικής Δικονομίας ΕΚΠΑ, στη μελέτη του με τον τίτλο «Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 2024/1203 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου», εξετάζει τη νέα Ευρωπαϊκή Οδηγία 2024/1203 σχετικά με την ποινική προστασία του περιβάλλοντος. Εισαγωγικώς, παρουσιάζεται το προηγούμενο κανονιστικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και η αντίστοιχη ενσωμάτωσή του στην ελληνική έννομη τάξη. Ακολουθώντας, αφού επισημαίνονται οι λόγοι και η διαδικασία αναμόρφωσης του ευρωπαϊκού ποινικού δικαίου του περιβάλλοντος, επιχειρείται η αποδελτίωση της Οδηγίας 2024/1203 σε δύο βασικούς άξονες: τον κανονιστικό (που περιλαμβάνει αφενός τη διεύρυνση, διαβάθμιση και συγκεκριμενοποίηση των ειδικών υποστάσεων και, αφετέρου, την αυστηροποίηση και διεύρυνση των ποινικών και μη κυρώσεων) και τον στρατηγικό (που συνάπτεται με την αποτελεσματικότερη δίωξη των περιβαλλοντικών αδικημάτων). Τέλος, καταγράφονται ορισμένοι προβληματισμοί σχετικά με την αναγκαιότητα ενσωμάτωσης της νέας Οδηγίας στην ελληνική έννομη τάξη.

Στη ίδια στήλη, η Λία Καραβά, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, στην εργασία της «De Machina Mentis: Οι τεχνολογίες ανάγνωσης του εγκεφάλου στην Ποινική Δίκη. Από την Αποδεικτική Διαδικασία στην Πρόγνωση της Επικινδυνότητας», εξετάζει τη διείσδυση των νευροεπιστημών στο ποινικό δίκαιο, εστιάζοντας στις τεχνολογίες «ανάγνωσης του εγκεφάλου» και τις προκλήσεις που θέτουν αυτές για θεμελιώδεις δικονομικές εγγυήσεις και δικαιώματα. Στο επίπεδο της αποδεικτικής διαδικασίας, εργαλεία όπως το fMRI, το Brain Fingerprinting και ο Σημασιολογικός Αποκωδικοποιητής υπόσχονται την ανίχνευση της «ένοχης γνώσης», πλην όμως συγκρούονται με το δικαίωμα στη σιωπή και τη μη αυτοενοχοποίηση (άρθρ. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ). Παράλληλα, η εισβολή στο άβατο του νου εγείρει ζητήματα νοητικής ιδιωτικότητας, επιβάλλοντας τη θεσμοθέτηση νέων «νευροδικαιωμάτων». Στο πεδίο της νευροπρόβλεψης, η χρήση βιολογικών δεικτών για την πρόγνωση της επικινδυνότητας επαναφέρει το δίλημμα μεταξύ νευροντετερμινισμού και ελευθερίας της βούλησης, με ορατό τον κίνδυνο της «οικολογικής πλάνης». Η μελέτη, ωστόσο, καταλήγει ότι η ηθική ευθύνη διασώζεται μέσω της θεωρίας της ανάδυσης (R.W. Sperry) και της αρχής της ανταποδοτικής δικαιοσύνης, η οποία αναγνωρίζει τον δράστη ως έλλογο υποκείμενο. Εν τέλει, η νευροεπιστήμη οφείλει να λειτουργεί ως συμπληρωματικός αρωγός και όχι ως απόλυτος κριτής, διασφαλίζοντας μια «χρυσή τομή» που σέβεται την ανθρώπινη αυτενέργεια.

Στη στήλη μας Εγκλημα & Επιστήμες, ο Γεώργιος Μπορμπαντωνάκης, εκπαιδευόμενος δικαστικός υπάλληλος, ΜΔΕ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής ΕΚΠΑ στη μελέτη του «Τεχνολογία αναγνώρισης προσώπου στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας: λειτουργία, εφαρμογές και προκλήσεις», καταπιάνεται με το άκρως επίκαιρο ζήτημα της αξιοποίησης της τεχνολογίας αναγνώρισης προσώπου (εφεξής ΤΑΠ) στον τομέα της δημόσιας ασφάλειας. Η υπό εξέταση τεχνολογία επιτρέπει την ταχεία και ακριβή αναγνώριση ατόμων (υπόπτων, εγκληματιών, θυμάτων), διευκολύνοντας την άμεση και αποτελεσματική παρέμβαση των αρχών επιβολής του νόμου. Η μελέτη ξεκινά με μια ευσύνοπτη περιγραφή των στοιχειωδών τεχνικών χαρακτηριστικών της ΤΑΠ και του τρόπου λειτουργίας της. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα σημαίνοντα πλεονεκτήματα και οι εφαρμογές της, αφενός ως εργαλείου ελέγχου και πρόληψης του εγκλήματος και αφετέρου ως εργαλείου επιτήρησης των δημόσιων χώρων, με αντίστοιχα παραδείγματα από την παγκόσμια πρακτική. Παρά τα πρόδηλα οφέλη, η μελέτη δεν παραλείπει να αναδείξει τις τεχνικές, ηθικές και νομικές προκλήσεις της ΤΑΠ, καθώς και τα εγείρομενα εξ αυτών σημεία κριτικής. Ενδεικτικά, γίνεται λόγος για τις εγγενείς αδυναμίες και τις συνέπειες από την εξαγωγή λανθασμένων αποτελεσμάτων, για την απειλή κατά των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων, για τις μεροληπτικές στάσεις, για τον

κίνδυνο δημιουργίας ενός καθεστώτος διαρκούς και μαζικής επιτήρησης, και τέλος για το ευρωπαϊκό νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο.

Στη στήλη Εκ των έσω, η Ευανθία Μανώλα, Ψυχολόγος, η Χρυσούλα Λειβαδιώτου, Ψυχολόγος, και ο Φώτης Τέγος, Κοινωνικός Λειτουργός / Επιμελητής Ανηλίκων, όλοι τους εργαζόμενοι στο Αυτοτελές Γραφείο Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού» Θεσσαλονίκης, στη μελέτη τους «Η εξέταση ανηλίκων μαρτύρων στο Σπίτι του Παιδιού Θεσσαλονίκης με βάση την εμπειρία των επαγγελματιών που το στελεχώνουν» (με εισαγωγικό σημείωμα του Επ. Καθηγητή Κωνσταντίνου Πανάγου), παρουσιάζουν τη λειτουργία του Αυτοτελούς Γραφείου Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού» Θεσσαλονίκης και τον τρόπο εξέτασης ανηλίκων μαρτύρων κατά το άρ. 227 ΚΠΔ, με βάση τη βιωματική εμπειρία των επαγγελματιών που στελεχώνουν τη συγκεκριμένη Υπηρεσία του Υπουργείου Δικαιοσύνης. Ειδικότερα, οι συγγραφείς παρουσιάζουν την ιστορική εξέλιξη και την οργάνωση των χώρων της εν λόγω Υπηρεσίας, τα επιμέρους στάδια της εξέτασης και τα καθήκοντά τους σε καθένα εξ αυτών, με στόχο την πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης των ανηλίκων. Το κείμενο περιλαμβάνει επίσης αριθμητικά δεδομένα που καταδεικνύουν τη σημαντική αύξηση των υποθέσεων που παραπέμφθηκαν στην Υπηρεσία, ιδίως μετά τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του άρ. 227 ΚΠΔ σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Τέλος, οι συγγραφείς αναδεικνύουν κρίσιμες προκλήσεις για την ικανοποιητική εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου, όπως η υποστελέχωση των «Σπιτιών του Παιδιού», η σημασία του συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων στις σχετικές υποθέσεις, οι περιορισμοί στην παροχή ολοκληρωμένης ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στα θύματα και η αναγκαιότητα ίδρυσης περισσότερων αντίστοιχων Υπηρεσιών σε πανελλαδικό επίπεδο. Μέσα από την αφήγηση των υπηρετούντων στο Σπίτι του Παιδιού Θεσσαλονίκης, αλλά και το εισαγωγικό σημείωμα του Κ.Π., οι αναγνώστες θα ενημερωθούν για μια καινούργια δικονομική πραγματικότητα που διαμορφώνεται σταδιακά στη χώρα μας και για τα βήματα που θα πρέπει να ακολουθηθούν από την ελληνική πολιτεία για την πληρέστερη ενσάρκωση της φιλικής προς το παιδί δικαιοσύνης.

Στη στήλη μας Σχολιασμένη Νομοθεσία, η Επ. Καθηγήτρια στο τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Πάρη Ζαγούρα πραγματεύεται, με την εργασία της «Η αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: μια νέα ευκαιρία για την φιλική προς τα παιδιά προσέγγιση του ανήλικου θύματος», το ζήτημα της ενίσχυσης της θέσης του ανήλικου θύματος, όπως αυτό προτεραιοποιείται στο πλαίσιο της θεσμικής συζήτησης για την αναθεώρηση της Οδηγίας για τα Δικαιώματα των Θυμάτων. Παρουσιάζονται συνοπτικά το γενικό πλαίσιο και οι στοχεύσεις της αναθεώρησης. Το άρθρο επικεντρώνεται

στη συζήτηση που λαμβάνει χώρα μεταξύ των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης γύρω από τις διατάξεις που εμπλέκουν το ανήλικο θύμα και αφορούν, μεταξύ άλλων, την καταγγελία των αξιόποινων πράξεων, την ατομική αξιολόγηση του θύματος, τη θέσπιση ειδικών πρωτοκόλλων και τη στοχευμένη και ολοκληρωμένη προστασία του. Τέλος, παρουσιάζεται η προσέγγιση του θέματος από την Εθνική Στρατηγική για την Πρόληψη της Βίας και την Αντιμετώπιση της Παραβατικότητας Ανηλίκων, όπου δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη υπηρεσιών για την υποστήριξη των ανήλικων θυμάτων στο πλαίσιο ενός φιλικού προς τα παιδιά συστήματος ποινικής δικαιοσύνης.

Στη συνέχεια της ιδιαίτερα χρήσιμης στήλης μας Νομολογία ΕΔΔΑ και ΔΕΕ, η ίδια αποτελεσματική ομάδα μας, Εμμανουήλ Αποστολάκης, Δικηγόρος, Δ.Ν. ΕΚΠΑ, Δημήτριος Βούλγαρης, Δικηγόρος, Δ.Ν., Νικόλαος Γανιάρης, Δικηγόρος, Δ.Ν. ΕΚΠΑ, Άννα Οικονόμου, Δικηγόρος, Υπ. Δ.Ν., Επιστ. Συνεργάτις, Νομική Σχολή Βόννης, και Δημήτριος Τσιλίκης, Υπ. Δ.Ν., Επιστ. Συνεργάτης, Νομική Σχολή Χαϊδελβέργης, επισκοπούν και παρουσιάζουν τις σημαντικότερες αποφάσεις του ΕΔΔΑ και του ΔΕΕ 2024/2025.

Στη στήλη μας Σχολιασμένη Νομολογία, ο Βασίλειος Πετρόπουλος, Επ. Καθηγητής Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ, στη μελέτη του «Προς ένα νέο ποινικό δίκαιο της Κεφαλαιαγοράς. Από το χρηματοπιστωτικό μέσο στο κρυπτοστοιχείο και από την οργανωμένη αγορά στην τεχνολογία κατανεμημένου καθολικού (DLT). Σκέψεις με αφορμή τις υποθέσεις *Binance*, *Coinbase* *United States v. Chastain*», μας εισάγει στο πώς η ραγδαία ανάπτυξη των κρυπτοστοιχείων και της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού μεταβάλλει τα παραδοσιακά θεμέλια του ποινικού δικαίου της κεφαλαιαγοράς, ιδίως τις έννοιες της περιουσίας, του χρηματοπιστωτικού μέσου και της οργανωμένης αγοράς. Μέσα από την παρουσίαση των ενωσιακών κανονισμών 2022/858 (DLT Pilot Regime) και 2023/1114 (MiCAR), αλλά και των υποθέσεων *Sec v. Binance* και *Coinbase & United States v. Chastain*, αναδεικνύονται οι δυσχέρειες στην εφαρμογή των ποινικών διατάξεων της κεφαλαιαγοράς στο νέο αυτό ψηφιακό περιβάλλον της τεχνολογίας κατανεμημένου καθολικού. Το άρθρο καταλήγει ότι η κρυπτοπαραστατικοποίηση (tokenization) των χρηματοπιστωτικών μέσων δεν δικαιολογεί αυτομάτως την εφαρμογή των ποινικών διατάξεων της κεφαλαιαγοράς, από τη στιγμή που τα κρυπτοστοιχεία δεν τελούν υπό διαπραγμάτευση εντός οργανωμένης αγοράς.

Στην ίδια στήλη, η Ουρανία Σαϊνίδου, Δικηγόρος-Μ.Δ.Ε. Ποινικών Επιστημών ΕΚΠΑ, σχολιάζοντας μια σειρά αποφάσεων του ΑΠ από το 2022 ως το 2024, με τη σχετική μελέτη της «Ζητήματα διαχρονικού δικαίου στη δωροδοκία υπαλλήλου (άρ. 235-236 ΠΚ) μέσα από τη νομολογία του Αρείου Πάγου», προχωρά στην ανάλυση ζητημάτων διαχρονικού

δικαίου στα αδικήματα παθητικής και ενεργητικής δωροδοκίας υπαλλήλου (άρ. 235-236 ΠΚ) μέσα από τη νομολογία του Αρείου Πάγου. Οι συχνές και ουσιώδεις νομοθετικές τροποποιήσεις καθιστούν το έργο αναζήτησης της *lex mitior* πράγματι απαιτητικό, καθώς ο εφαρμοστής του δικαίου καλείται να αντιμετωπίσει προβληματικές διαχρονικού δικαίου στην αντικειμενική υπόσταση (ΑΠ 1302/2022), στο πλαίσιο ποινικών κυρώσεων (ΑΠ 123/2022) δωροληψίας και δωροδοκίας, καθώς και στη σχέση αυτών με το παρεπόμενο αδίκημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (ΑΠ 135/2023). Πρωταρχικό αίτιο για την πανθομολογούμενη αδυναμία καταπολέμησης του «πυρήνα» των αδικημάτων διαφθοράς συνιστά η έλλειψη σαφούς νομοθετικού προσανατολισμού στην αντιμετώπιση θεμελιωδών ζητημάτων, με κυριότερα την επιλογή αποτελεσματικού κριτηρίου για τη θέσπιση διακεκριμένης μορφής αδικημάτων δωροδοκίας (ΑΠ 1470/2024), καθώς και την αξιολογική σχέση δωροληψίας και δωροδοκίας.

Στη στήλη μας Με άποψη, ο Στέλιος Καζακίδης, φοιτητής ΠΜΣ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, με την εργασία του «Διηγήματα από τη Γη των πικραμένων πορτοκαλιών. Μια εναλλακτική ανάγνωση της συμβολικής λειτουργίας του διεθνούς ποινικού δικαίου», προτείνει μια κριτική στην πολιτική φύση του Διεθνούς Ποινικού Δικαίου, υιοθετώντας τη θεωρητική οπτική της «εγκληματολογίας της σύγκρουσης». Μέσα από την πολιτική φιλοσοφία του Α. Gramsci και την κεντρική του έννοια της ηγεμονίας, επιχειρείται η παρουσίαση των λειτουργιών του διεθνούς δικαίου ως ιδεολογικών γραφειοκρατών ενός κυρίαρχου πολιτισμικού και ηγεμονικού status quo. Παράλληλα, μέσα από τις ιδέες των Μ. Sandel και Μ. Mamdani, αναλύεται η εργαλειοποίηση της αντίληψης περί αξιοκρατίας στον βωμό της κατάταξης των κρατών σε κυρίαρχα, από τη μια, και «αποτυχημένα», από την άλλη. Η εργασία καταλήγει ότι η ισχύς του διεθνούς ποινικού δικαίου δεν πηγάζει από την αλήθεια του, αλλά από τη μηχανική συμμετοχή των δρώντων σε μια συλλογική ψευδαίσθηση, παρομοιάζοντας το δίκαιο με μια θρησκεία που έχει χάσει τη μεταφυσική της βάση.

Στη ίδια στήλη, η Εμμανουέλα Σκάγκου, Προπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ Εγκληματολογίας και Αντεγκληματικής Πολιτικής, Νομική Σχολή ΕΚΠΑ, προχωρά σε μια κριτική αξιολόγηση του έργου του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου υπό το πρίσμα της θεωρίας της θετικής γενικής πρόληψης. Επισημαίνοντας τις δομικές ατέλειες του καταστατικού αλλά και της πρακτικής του δικαστηρίου, όπως είναι το ζήτημα του προσωπικού πεδίου εφαρμογής του Καταστατικού της Ρώμης, η μονόπλευρη προσέγγιση του δικαστηρίου σε περιπτώσεις παραπομπής από κράτος-μέρος, το ασαφές κριτήριο της βαρύτητας και, τέλος, η αδυνα-

μία εκτέλεσης ενταλμάτων σύλληψης, αναδεικνύει τους παράγοντες που παρακωλύουν την εδραίωση της διεθνούς ειρήνης και τελικά πλήττουν ανεπανόρθωτα το κύρος του διεθνούς ποινικού δικαιοσύνητος συστήματος.

Τέλος, η Βιβλιοπαρουσίασή μας αφορά το βιβλίο του των Ashworth και Juan Ignacio Piña Rochefort, *Altruism and the Criminal Law: Duties of Rescue and Tolerance*, από την Εμμανουέλα Κρητικού, Υπ. Διδάκτορα Νομικής του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης.

Αντί πολλών, παραθέτουμε την εισαγωγική πρόταση της βιβλιοπαρουσίασης της συγγραφέως: Μπορεί το ποινικό δίκαιο να αξιώνει από τον πολίτη όχι μόνο να μη βλάπτει, αλλά και να πράττει κάποτε υπέρ των άλλων; Και αν ναι, ποια πρέπει να είναι η μορφή και τα όρια αυτών των θετικών υποχρεώσεων, ώστε να μην υπονομεύεται το θεμελιώδες δικαίωμα στην αυτονομία του αποδέκτη του ποινικού κανόνα; Στο επίκεντρο αυτών των κρίσιμων ερωτημάτων τοποθετείται η πρόσφατη μονογραφία των Andrew Ashworth και Juan Ignacio Piña Rochefort, *Altruism and the Criminal Law: Duties of Rescue and Tolerance* (Hart Publishing, 2025), η οποία συνιστά μια συστηματική συμβολή στην προβληματική της ποινικής αντιμετώπισης της παράλειψης υπηρετήσεως θετικών καθηκόντων (positive obligations).